

Kriminelle nettverk innen økonomisk-, arbeidslivs-, og miljøkriminalitet

Hovedpunkter

Kriminelle nettverk har stor utbredelse og er en økende trussel innen flere av ØKOKRIMs ansvarsområder. De største kriminelle aktørene, utenom enkelte klassiske hvitvaskere, tilhører stort sett et kriminelt nettverk:

- Det meste av organisert kriminalitet er profittmotivert og utbyttet må hvitvaskes. Det kan dermed ofte ikke trekkes noe klart skille mellom nettverk som driver med typisk organisert kriminalitet som narkotikahandel, og nettverk som driver med økonomisk kriminalitet eller arbeidslivskriminalitet.
- Kriminelle nettverk innen arbeidslivskriminalitet kan være involvert i alt fra skatte- og avgiftskriminalitet, bank-, og trygdebedragerier – inkludert misbruk av covid-19 støtteordninger – til grov menneskehandel, brudd på arbeidsmiljøloven og tilrettelegge for hvitvasking av utbytte fra narkotikakriminalitet.
- Både kriminelle nettverk i Norge og i utlandet begår bedragerier med profitt på flere hundre millioner kroner fra norske privatpersoner og virksomheter.
- Innen fiskerinæringen kjøper utenlandske nettverk seg inn i fiskeribedrifter der de gjerne kontrollerer flere ledd i verdikjeden, skjuler seg bak kompliserte nettverk av stråselkaper og eierstrukturer i sekretessejurisdiksjoner, og flytter verdier mellom foretak.
- Økt bruk av datateknologi, kryptovaluta og digitale betalingstjenester hos både norske og utenlandske

kriminelle nettverk, gjør sporing og etterforskning av utbytte og identifisering av kriminelle mer ressurskrevende og øker kompetansebehovet i politiet.

1. Innledning

I denne rapporten gir vi et strategisk situasjonsbilde på utfordringene knyttet til kriminelle nettverk innenfor ØKOKRIMs ansvarsområde, inkludert utfordringene knyttet til profesjonelle hvitvaskere som fasiliterer for gjeng- og kriminelle nettverks aktivitet.

Kriminelle nettverk er et samlebegrep på miljøer, gjenger, grupperinger, eller sett av individer som er knyttet sammen gjennom kriminalitet. De kriminelle knytningene kan være av både kortvarig og langvarig karakter, involvere all type kriminalitet og nettverkene kan ha større eller mindre grad av struktur og organisering.

Nettverkernes intensjon og kapasitet styrkes gjerne ved å benytte seg av aktører som innehar ulike roller og utfører forskjellige oppgaver.

I følge Kripos er narkotikakriminalitet grunnleggende for mange av gjengenes eksistens. Denne virksomheten fører igjen med seg voldshandlinger og økonomisk kriminalitet, og samarbeid med internasjonale kriminelle organisasjoner.

Nettverkene som knyttes til arbeidslivskriminalitet og økonomisk kriminalitet kjennetegnes tradisjonelt av multikriminalitet begått i tilknytning til legale foretak eller bak næringsfasader med liten grad av vold, men desto større potensiale for markedsrett og konkurransevridding der legale aktører presses ut. Enkelte kriminelle nettverk profitterer også på miljøkriminalitet.

2. Kriminelle nettverk i Norge

Overgangen mellom tradisjonell organisert kriminalitet, som narkotikahandel, og økonomisk kriminalitet er ofte flytende. Det meste av organisert kriminalitet er profittmotivert og utbyttet må hvitvaskes. Det kan dermed ikke trekkes noe klart skille mellom nettverk som driver med typisk organisert kriminalitet og nettverk som driver med økonomisk kriminalitet. ØKOKRIM har eksempler på at en ved etterforskning av en type kriminell aktivitet avdekker at de samme personene også samarbeider om å begå en helt annen type kriminalitet, hvor fellesnevneren er lite annet enn at begge virksomheter er profittmotivert og skjer ved bruk av det samme nettverket.

ØKOKRIM opplever at organisert økonomisk kriminalitet ofte begås av personer med en lengre kriminell løpebane bak seg, hvor kriminaliteten som begås er blitt stadig mer avansert og hvor de involverte ofte har kjent hverandre i mange år. Det er videre flere eksempler på at personer som er straffedømt i Norge flytter til utlandet, men fortsatt er involvert i virksomheten til kriminelle grupper med norsk tilknytning, men da ofte mer som bakmenn og medhjelpere.

¹ Den såkalte Zalo saken.

² Ikke avsagt dom i lagmannsretten.

Arbeidslivskriminalitet veves sammen med organisert kriminalitet

Arbeidslivskriminalitet innen transport- og renholdsbransjen¹ og Lime-saken², illustrerer at det innen økonomisk kriminalitet ofte er nettverk som benytter tilsynelatende lovlig virksomhet til å begå organisert kriminalitet. Begge saker viser også at det samme kriminelle nettverket kan være involvert i alt fra merverdi-, bank-, og trygdebedragerier til grov menneskehandel.

Det er flere nettverk som begår arbeidslivskriminalitet i Norge i ulike bransjer. Aktørene i nettverkene begår utstrakt skatte- og avgiftskriminalitet, sjonglerer flere selskaper hvor verdier overføres til nye selskap før de slås konkurs, driver utstrakt form for fiktiv fakturering, bruker ulovlig arbeidskraft og bryter med arbeidsmiljøloven.

Enkelte av nettverkene innen arbeidslivskriminalitet kan knyttes til aktører innen organisert narkotikavirksomhet og/eller såkalte gjengkriminelle, der foretak benyttes

Det meste av organisert kriminalitet er profittmotivert og utbyttet må hvitvaskes.

som en legal fasade, og skaper muligheter for hvitvasking, trygde- og lånebedrageri. Slik sammenveving gir næring til begge parter; aktører innen arbeidslivskriminalitet og økonomisk kriminalitet får tilgang på volds-kapital og kapital i form av kontanter og grå lånevirsomhet. De organiserte kriminelle får tilgang på kompetanse om næringsdrift, regnskap og bokføring, gis mulighet for å hvitvaske kontanter, og fiktivt tilegne seg legitim inntekt og trygderettigheter.

Aktørene i nettverk der det begås arbeidslivskriminalitet er ofte tidligere omhandlet med ulike former for kriminalitet, og flere er tidligere straffet og fradømt retten til å drive selvstendig næringsvirksomhet. For å skjule at de reelt sett drifter nye foretak benyttes det i stor grad stråpersoner i formelle roller i foretaket.

Det er også eksempler på nettverk som mistenkes for arbeidslivskriminalitet i Norge som har sterke knytninger til Øst-Europa. Over en periode på seks år hadde selskaper tilknyttet ett av nettverkene en omsetning på om lag 163 millioner kroner. Av dette ble rundt 90 millioner kroner overført til utlandet og store deler av dette beløpet gikk til selskaper registrert i skatteparadis. Sentrale aktører i nettverket består av både nordmenn og øst-europeere.

Organisert kriminalitet rettet mot støtteordninger i forbindelse med covid-19 pandemien

ØKOKRIM kartlegger, forebygger og etterforsker bedrageri mot de midlertidige støtteordningene som er innført i forbindelse med covid-19 pandemien.

Misbruk av covid-19-støtteordningene er delvis svært godt organisert, spesielt utnyttelse av lønnskompensasjonsordningen ved permitteringer. Pengene flyttes raskt mellom flere personer og bankkonti, det benyttes stråmenn og det er utstrakt bruk av utlånt og misbrukt ID. Aktørene har også utstrakt kontakt med kjente kriminelle. Hvert tilfelle omfatter bedrageri mot NAV i størrelsesorden kr 500.000 – 5.000.000.

Bedrageri begått av norske og nordiske nettverk

Kriminelle nettverk i Norge og Norden kan knyttes til ulike typer bedragerier. Kreditt- og lånebedrageri er en ofte benyttet bedrageriform i Norge som begås av godt organiserte kriminelle nettverk som benytter fiktive dokumenter som legges til grunn for lånesøknader eller benytter og utnytter andres identitet til å ta opp lån. Eiendomsinvesteringsbedrageri begås også av norske nettverk. I saken om Indigo Finans, er kravet til konkursboet på nesten 33 millioner NOK.³ Investorer og småsparere antas derimot å ha investert nærmere 300 millioner NOK over flere år.⁴ Bedragerne kan knyttes til organiserte kriminelle og profesjonelle tilretteleggere.

³ Dagens Næringsliv, «Konkursboet til Indigo Finans er tømt – ingen får dekket krav», 2019.

⁴ Dagens Næringsliv, «The Golden Oldies, del I», 2019.

⁵ Finanstilsynet, «Risiko og sårbarhetsanalyse (ROS) 2019,» 2020:48.

Et nettverk som mistenkes for arbeidslivskriminalitet med knytninger til Øst-Europa hadde over en periode på seks år en omsetning på om lag 163 millioner kr.

3. Kriminelle nettverk i utlandet som begår kriminalitet i Norge

Med økt globalisering og integrering av økonomier følger utfordringer med grensekryssende kriminalitet og grensekryssende aktører. Norske privatpersoner og virksomheter er attraktive ofre for internasjonale kriminelle aktører og nettverk. Det er en særlig utfordring at mange av de store trusselaktørene innen bedrageri, rettet både mot privataktører og virksomheter, opererer fra utlandet.

Også globaliserte næringer, som fiskerinæringen tiltrekker seg organiserte kriminelle fra utlandet. Fisk og fiskevarer er Norges nest største eksportmarked til en verdi av 104 milliarder kroner i 2019.

Internasjonalt utføres miljøkriminalitet i stor grad av kriminelle sammenslutninger og ofte med koblinger til annen alvorlig og organisert kriminalitet. Miljøkriminalitet kan utføres av samme aktører, med samme metoder og/eller ved samme transportruter, som ulovlig handel med våpen, narkotikasmugling og menneskehandel. Videre utføres også annen kriminalitet som del av eller som følge av den organiserte miljøkriminaliteten, slik som for eksempel korrupsjon, hvitvasking, forfalskning av dokumenter, skatteunndragelse og tollsvindel. Globalisering preger i stadig større grad trusselbildet også for miljøkriminalitet, og det er sannsynlig at vi vil se slike saker i Norge fremover.

Bedrageri begått av utenlandske aktører

Totalt var det kjente tapet fra bedrageri i Norge i 2019 på over 700 millioner NOK.⁵ Kriminelle nettverk i utlandet kan knyttes opp mot flere ulike typer bedragerier som har mange ofre og fører til store tap i Norge, og dermed

stort utbytte til utenlandske kriminelle nettverk. Business email compromise (BEC) bedragerier, øker i Norge. I mange direktørbedragerier har det vist seg at bakmennene opererer fra Israel og har høy IT-kompetanse. Hvem som står bak fakturabedragerier er mindre kjent, men også her antas det å være utenlandske nettverk som står bak.

Investeringsbedrageri øker også og det mistenkes at utenlandske organiserte kriminelle står bak falske handelsplattformer og en betydelig del av investeringsbedrageriene.

Fiskerikriminalitet

Norske foretak eksporterer sjømat for mer enn 100 milliarder kroner i året. Grensekryssende organiserte kriminelle nettverk utgjør en trussel mot vitale samfunnsinteresser som norske fiskeriresurser.

De senere årene er det eksempler på at utenlandske kriminelle nettverk har fattet interesse for norske fiskeressurser. Disse nettverkene kjøper seg inn i bedrifter der de gjerne kontrollerer flere ledd i verdikjeden, fra bemanning til fangst, videreføring, transport og kjøp av varen. De skjuler seg bak kompliserte nettverk av stråelskaper og eierstrukturer i sekretessejurisdiksjoner, og har derfor mulighet til å flytte verdier mellom foretakene uoppdaget. Foruten ulovlig fiske, er det mistanke om knytninger til menneskehandel, hvitvasking og skatte- og avgiftskriminalitet.

Grensekryssende organisert eksport av EE-avfall

EE-avfall er en av de raskest økende avfallsstrømmene i Europa. EUROPOL vurderer at kriminelle involvert i ulovlig avfallshåndtering nå opererer i hele kjeden, og benytter legale forretningsstrukturer til å kamuflere sine aktiviteter.⁶ En stor andel av avfallet eksporteres ulovlig. I Norge foregår det ulovlig eksport av EE-avfall til blant annet Afrika og Øst-Europa, der det organiserte elementet er fremtredende.

Miljødirektoratet estimerer at 4 000 til 10 000 tonn EE-avfall kommer på avveie fra mottak i Norge hvert år. Salg av avfall på det illegale og internasjonale avfallsmarkedet gir betydelig profitt.

Internasjonal flora- og faunakriminalitet

Internasjonal flora- og faunakriminalitet skjer i stor grad i regi av organiserte kriminelle nettverk. Norge er først og fremst et marked for kjøp av slike produkter, og det vil da sjelden være aktuelt å straffeforfølge de kriminelle sammenslutningene tidligere i verdikjeden (i opphavlandet eller under transport) i Norge. Vi har imidlertid eksempler på ulovlig jakt og annet uttak også av utrydningstruede norske arter, der ulovlighetene utføres av nettverk eller mer organiserte grupper.

⁶ Europol, «SOCTA», 2017.

Kriminelle nettverk i utlandet kan knyttes opp mot flere ulike typer bedragerier som har mange ofre og fører til store tap i Norge.

Dette omfatter blant annet uttak av sjeldne sommerfuglarter og innsamling av fugleegg for salg til internasjonale samlere. Et annet eksempel er f.eks. organiserte kriminelle sammenslutninger som driver med ulovlig uttak av fredede rovdyr.

4. Profesjonelle aktører/hvitvaskere som fasilitører for gjengkriminelle/kriminelle nettverk

I hvitvaskingssaker vil startpunktet for etterforskningen ofte være uforklarlig formue hos personer som ikke er registrert med inntekter som står i forhold til formuen. Slike etterforskninger kompliseres i økende grad ved at hvitvaskingsoperasjoner ofte foregår på tvers av jurisdiksjoner og ved at personer i ulike land som tilhører det samme kriminelle nettverket ikke fremstår som forbundet utad.

Som eksempel kan nevnes at utbytte fra kriminalitet i ett land kanaliseres inn i trustar eller advokat klientkontor i et annet land før det føres videre til kontoer i et tredje land, tilhørende foretak i et fjerde land, hvorfra pengene kan benyttes til for eksempel investering i eiendom. Det er ikke uvanlig at opphavet til midlene tilsløres ytterligere ved at enkeltbetalinger legitimeres ved ulike typer avtaler mellom de ulike foretakene. Det at utbytte dermed ender opp som tilsynelatende lovlig formue med ukjent opphav i et helt annet land enn der primærhandlingene begås gjør det svært ressurskrevende å etterforske slike forhold. Gitt begrensede ressurser blir ofte ikke utbytte fra straffbare handlinger som involverer kriminelle nettverk inndratt.

Ved bruk av profesjonelle tilretteleggere som benytter sin fagkunnskap og tillit fra samfunnet skjules, tilsløres og legitimeres vinning fra forbrytelser. Tilretteleggerne

Kriminelt nettverk innen hvitvasking identifisert fra finansielle transaksjoner*

Typisk for slike aktører er at de bygger seg opp og opererer som hvitvasker for ulike kriminelle miljøer over flere år, gjerne 10-15 år. Samtidig opparbeider de seg hvit formue og næringsvirksomhet og går gradvis over til å drive lovlig virksomhet basert på midler som kommer fra kriminell virksomhet.

I et tilfelle er det for eksempel en aktør kan knyttes til både hvitvasking for organiserte kriminelle miljøer med kapasitet på vold og trusler og aktører som har bedrevet organisert COVID-19 bedrageri. Han benytter både venner, nærstående til kriminelle og profesjonelle som del av sine hvitvaskingsoperasjoner og sin kriminelle virksomhet.

Aktøren har roller i flere foretak og benytter foretak aktivt i både sin kriminelle virksomhet og i sine hvitvaskingsoperasjoner.

I løpet av de siste to årene er det innbetalt flere ti-talls millioner kroner om lag 30 millioner kroner på hans private kontoer og på kontoer tilhørende selskap hvor han er reell rettighetshaver.

Midlene er ofte fra personer som ikke har oppgitt formue eller inntekt til skattemyndighetene. ØKOKRIM anser det som sannsynlig at midlene stammer fra profittmotivert kriminalitet, bl.a. narkotikaomsetning, bedragerier, grove skatteunndragelser.

Aktøren har investert i fast eiendom og annen næringsvirksomhet og det er sannsynlig at midlene han har mottatt har blitt plassert i og sammenblandet med lovlig virksomhet. Han har også kjøpt virtuelle valuta. Transaksjonene har ofte blitt ført via flere kontoer registrert på ulike organisasjoner/personer slik at midlenes opprinnelse og formål tilsløres.

Det er også mistanke om utlån til personer hvor det kreves svært høy rente, med påfølgende aggressiv innkreving ved uteblitt oppgjør. Han kan knyttes til aktører som mistenkes være involvert i omsetning av ulovlige varer og investeringsbedrageri og benytter innkrevere til å kreve inn gjeld.

* Eksemplet er basert på informasjon fra mistenkelige forhold sendt til Enheten for finansiell etterretning ved ØKOKRIM.

kan være regnskapsførere, revisorer, advokater og offentlige tjenestepersoner. I løpet av de siste 15 årene er flere advokater dømt for å ha medvirket til hvitvasking av utbytte fra kriminalitet ved å stille klientkonto til disposisjon for kriminelle.⁷ Det er uvisst i hvilket omfang kriminelle benytter profesjonelle tilretteleggere til hvitvasking, men det antas å være betydelige mørketall.

Også tilgang til foretak er en utbredt metode for å hvitvaske utbytte fra kriminalitet. Ved å investere i næringsliv, sluse penger gjennom foretak eller starte eget foretak gis de kriminelle mulighet for å anskaffe legitimert inntekt/utbytte. Flere narkotika- og gjengaktører i Oslo kan knyttes til virksomheter i ulike bransjer. Ved økonomisk kriminalitet/arbeidslivskriminalitet genereres utbytte fra selve næringsdriften i tillegg til at driften hvitvasker utbyttet. Aktører i næringslivet som både begår skatte- og avgiftsunndragelser eller arbeidslivskriminalitet i tillegg til at de tilrettelegger for hvitvasking av utbytte fra narkotikakriminalitet utgjør en særskilt stor trussel.

Det foreligger ingen statistikk som viser hvor stort utbytte som genereres av kriminelle nettverk sine handlinger. Basert på vurderinger av hvor stort utbytte de straffbare forhold har generert, beslag av titalls millioner kroner i enkeltsaker, samt samfunnsøkonomiske analyser, er det snakk om betydelige beløp. Politiet lykkes kun i begrenset grad å inndra utbyttet.

5. Samfunnsskadelige virkninger

Samfunnsøkonomiske tap

Kriminelle nettverk som begår økonomisk kriminalitet og arbeidslivskriminalitet unndrar skatter og avgifter som ville kommet velferdsstaten til gode. Ved utnyttelse av koronastøtteordninger er det skjerpene at de i tillegg utnytter et samfunn i krise.

Undergraver ansattes rettigheter

Ved arbeidslivskriminalitet undergraves ansattes arbeids- og velferdsrettigheter.

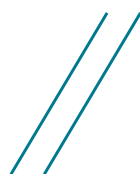
Konkurransesvridende

Arbeidslivskriminalitet er svært konkurransesvridende. I ytterste konsekvens kan de virksomheter som driver ulovlig ta over deler av markeder. Også innen fiskerier næringen vil kriminelle nettverk med kontroll over verdikjeder i næringen virke svært konkurransesvridende for legale aktører.

Sikrer kriminelle muligheter til ekspansjon

Dersom kriminelle nettverk lykkes med å hvitvaske utbytte fra kriminalitet sikres de videre muligheter til ekspansjon. Ved å reinvestere kapital i foretak og eiendom

legitimeres utbytte, den svarte økonomien integreres med den legale og det hele gir et skinn av seriøsitet som kan utnyttes i samarbeid med offentlige etater og legale aktører i næringsliv.

Flere narkotika- og gjengaktører i Oslo kan knyttes til virksomheter i ulike bransjer.

Driver opp boligprisene

Oppkjøp av eiendom med utbytte fra straffbare handlinger kan ha sosialøkonomiske konsekvenser for boligområder.

Forurensing

Profittmotivert miljøkriminalitet som ulovlig eksport av EE-avfall har stort forurensingspotensiale når det ender i land som ikke har en fungerende avfallsbransje.

6. Kriminelle nettverks bruk av teknologi og digitale betalingstjenester

Økonomisk kriminalitet involverer i økende grad utstrakt bruk av datateknologi som gjør etterforskningen mer ressurskrevende.

Bruk av kryptovaluta i miljøer tilknyttet tradisjonell narkotikakriminalitet

Kryptovaluta har lenge vært benyttet blant organiserte kriminelle som selger narkotika via internett, begår bedragerier eller datakriminalitet. ØKOKRIM registrerer at også organiserte kriminelle med knytninger til mer tradisjonell narkotikakriminalitet i økende grad tar i bruk kryptovaluta. Det siste året har det blitt beslaglagt et tosifret antall «hardware wallets» benyttet til å oppbevare kryptovaluta i disse miljøene. I flere tilfeller mistenkes det at kryptovaluta blir benyttet til å betale norske og utenlandske aktører for større partier med narkotika. Det er også avdekket at registrerte norske og utenlandske kryptovekslere er blitt brukt for å hvitvaske utbytte.

⁷ Borgarting lagmannsrett dom av 2. april 2013 (12-107624AST-BORG/01), Oslo tingrett 14. august 2013 – 12-197822MED-OTIR/08, Borgarting lagmannsrett dom av 8. juli 2015 (14-181913AST-BORG/02), Borgarting lagmannsrett dom av 27. april 2017 (16-019686AST-BORG/03).

Kryptovaluta benyttes også for å hvitvaske utbytte fra bedragerier. I et tilfelle har bedragerne manipulert en norsk person til å motta penger fra andre nordmenn som har blitt utsatt for bedragerier. Vedkommende har konvertert utbyttet til bitcoins. Formålet er trolig å unngå stans av transaksjoner, og dette utgjør en ny fremgangsmåte ved bruk av pengemuldyr.

Sosiale medier og internettsider som plattformer for forledelse

Ulike former for datateknologi benyttes i økende grad som et verktøy for å begå økonomisk kriminalitet. Som eksempel kan nevnes organiserte bedragerier. Selv i saker hvor kontakten med ofre kan være personlig, ser en at forledelsen oppnås ved bruk av flere ulike plattformer, som for eksempel sosiale medier og nettsider. Det brukes generelt betydelige ressurser, ofte i form av innleid dataekspertise, på å få rene bedragerivirksomheter til å fremstå som seriøse virksomheter på internett. Det at mange nærmest utelukkende henter informasjon fra internett, gjør det mulig å gjennomføre grensekryssende organiserte bedragerier.

Økonomietterforskning og beslag av verdier

Organisert kriminelle miljøer sin økte bruk av nyere betalingstjenester slik som kryptovaluta og «neo-banking»-tjenester bidrar også til å vanskeliggjøre økonomietterforskning og beslag av verdier. Neo-banking tjenester som for eksempel Paypal og Revolut

holder til i utlandet, og gjør det utfordrende å innhente informasjon, beslaglegge verdier og få informasjon om mistenkelige transaksjoner utført av norske borgere.

For å etterforske kryptovalutasaker kreves det spesialkompetanse på en rekke ulike teknologier og tjenester i en bransje som endres særdeles raskt.

For å etterforske kryptovalutasaker kreves det spesialkompetanse på en rekke ulike teknologier og tjenester i en bransje som endres særdeles raskt. Norsk politi har i nokså begrenset grad tilgang til denne spesialkompetansen. Kapasiteten er etterspurt, noe som blant annet skyldes at deler av det organiserte kriminelle miljøet i Oslo begynte å ta i bruk kryptovaluta for å hvitvaske penger i 2019 og 2020. Erfaringer fra saker der slik spesialkompetanse har vært tilgjengelig viser at kryptovalutaetterforskning er et veldig nyttig verktøy for å avdekke bakmenn og kriminelle nettverk både i Norge og i utlandet. Tilgang til slik spesialkompetanse har i et mindre antall nyere saker også gjort det mulig å beslaglegge store deler av utbyttet fra personer som tilhører organisert kriminelle miljøer i norske storbyer.

Sikring av bevis fra og mellom telefoner og datamaskiner

Metoden kommunikasjonskontroll mister i økende grad sin verdi etter hvert som organisert kriminelle i økende grad har tatt i bruk krypterte applikasjoner for chat, epost, video og tale. Leverandørene av slike apper har sjelden tilgang til selve kommunikasjonen, og samarbeider også i begrenset grad med politiet når det gjelder tilgang til metadata slik som tidspunktet for opprettelse av brukerkonto og om brukerkonto kan knyttes til identitetsmarkører som IP-adresser eller lignende. Dette vanskeliggjør avdekking av hvem de sentrale gjerningspersonene er, og på hvilken måte den enkelte er involvert. Bruken av kryptert kommunikasjon gjør det også vanskeligere å finne relevant informasjon i telefoner og datamaskiner som tas i beslag.

7. Utfordringer med straffeforfølgelse

Mer avanserte teknikker for å skjule reelt eierskap, som en tidligere stort sett observerte i saker innenfor den typiske hvitsnippkriminaliteten, benyttes i økende grad også i forbindelse med sikring av utbytte fra organisert kriminalitet. Det kan for eksempel dreie seg om at eiendommer og bankkonti registreres på skallselskaper i skatteparadiser. Straff for heleri og hvitvasking forutsetter at lovlig erverv er utelukket. Ved organisert kriminalitet er dette bevistemået gjerne en utfordring, både fordi utbyttet regelmessig hvitvaskes ved at det blandes med lovlige midler, og ved at utbytte som føres ut av landet ofte vil være vanskelig å spore.

Bruk av tredjepersoner som i liten grad stiller spørsmål ved pengenes opprinnelse, eksempelvis ulike typer betalingsformidling er en utfordring innen bekjempelsen av organisert kriminalitet, arbeidsmarkeds kriminalitet og hvitvasking. Per i dag vil slike medhjelpere bare kunne straffes såfremt påtalemyndigheten både

kan bevise at det dreier seg om utbytte fra straffbare handlinger, og at gjerningspersonen faktisk forstår eller burde forstå dette.⁸ Etter ØKOKRIMs oppfatning bør det vurderes å innføre en straffebestemmelse om nærings- hvitvasking tilsvarende det man har i Sverige, slik at en risikoadferd bestående av regelmessig sikring av det som høyst sannsynlig er utbytte av straffbare handling straffes på samme måte som hvitvasking. En vil da kunne komme i straffansvar ved forsettlig å utføre transaksjoner med stor hvitvaskingsrisiko uten at det stilles krav om at midlenes opprinnelse eller formål må bevises.⁹

Mer avanserte teknikker for å skjule reelt eierskap, som en tidligere stort sett observerte i saker innenfor den typiske hvitsnippkriminaliteten, benyttes i økende grad også i forbindelse med sikring av utbytte fra organisert kriminalitet.

⁸ Se straffeloven § 337 flg.

⁹ Lag om straff för penningtvättsbrott § 7 (2014:307).

